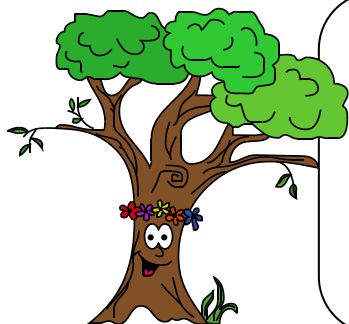

סדר ט"ו בשבט בניחוח המקדש

"כְּשֶׁתִּתֶּן אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל פְּרִיָּהּ בְּעֵין יָפָה אַז יִקְרַב הַקָּץ,

וְאִין לָךְ קֶץ מְגֵלָה יוֹתֵר מִזֶּה" (סנהדרין צז.)

פתיחה:

בטי"ו בשבט מתחיל התהליך אותו נסיים רק בעוד חצי שנה ויותר. עתה הפרחים הראשונים על העצים מתחיל להנץ, בעוד כחודש- חודשיים הם יחנטו וישאו פרי. נשמה, במיוחד בפירות הראשונים הנראים על העץ והחל מחודש סיוון נקיים בע"ה את הפסוק: "רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּיתֶהָ אֶלְקֶיךָ" (שמות כ"ג)

הבאת הבימורים למקדש הייתה לפי תהליך הבשלת הפירות, כפי שהם מנויים בפסוק: "אֶרֶץ זֵטָה וּשְׂעִירָה וְגֶבֶן וְתַאֲנֶה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית וְדִבְשׁ" (דברים ח) תחילה החיטים והשעורים, לאחריהם הענבים, התאנים ורימונים. לקראת ראש השנה- הזיתים ואחרונים חביבים התמרים- שמבשילים ממש בימים אלו.

קטע קריאה:

כשעם ישראל יצא ממצרים הוא מצא את עצמו על הים, שם הציב לעצמו את יעדיו:

"תביאמו...." ניכנס לארץ ישראל

"תטעמו בהר נחלתך...." ניטע כרמים ועצים ונשתרש בארץ

"מקדש ה' כוננו ידך...." ואז נבנה את בית המקדש

"ה' ימלוך לעולם ועד...." ובזכות כל זה נזכה למלכות ה' לעולם ועד.

ברוך ה', אנחנו בארץ ישראל, העצים פורחים, הפירות שרים הלל לקב"ה, העולם כולו פורח ומתעלה. ואנו מצפים להתגשמות השלב השלישי בשירת עם ישראל – **מקדש ה' כוננו ידך!!**

מהלך הסדר:

על השולחן נמצאים מאכלים מכל פירות שבעת המינים שנתגבר בהם ארץ ישראל: חיטה, שעורה, גפן, תאנה, רימון, זית ודבש (תמר).

במהלך הסדר מברכים על כל פרי לפי הסדר מג"ע א"ש – מזוונות, גפן, עץ, אדמה, שחכל.

חיטה

"אֵין הַתִּינוּק יוֹדֵעַ לְקַרְא אַבָּא וְאַמָּא, עַד שֶׁיִּטְעַם טַעַם דָּגָן" (סנהדרין ס"ט).

לוקחים עוגיה, עוגה, או קרקר העשויים מחיטה ומברכים: ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם בורא מיני מזונות.

לחיטה בבית המקדש תפקיד חשוב מאוד - ממנה הכינו משפחת בית גרמו את לחם הפנים. לחם הפנים הוא לחם מיוחד המונח תמיד על שולחן לחם הפנים שנמצא בקודש. בשולחן היו שני ניסים מיוחדים:

א. הלחם נשאר חם וטרי גם לאחר שבוע שלם שעמד בקודש.

ב. בנוסף, כל כהן קיבל רק חתיכה קטנה, פחות מכזית, מלחם הפנים, וזו השביעה אותו כאילו הייתה ארוחה שלימה.

לחם הפנים מסמל את השפע הגשמי היורד לעולם, והוא עומד בדיוק מול המנורה, המסמלת את השפע הרוחני. שתיים עשרה החלות מסמלות שהברכה השורה בלחם נשלחת לכל שנים עשר שבטי ה' ולעולם כולו.

"ועל כן נקרא שולחן שדהקב"ה שולחן ברכתו בלזום שעליו ומשם הברכה משתלחז בכל

המזונות ויבא שובע לכל העולם" (רבינו בוזי שמות כ"ה)

בעקבות כך, חכמים החליטו לפטר את משפחת בית גרמו מן המקדש, וזוהי משפחה אחרת שתמלא את מקומם.	חכמים ביקשו ממשפחת בית גרמו, את סוד הכנת הלחם, אך משפחת בית גרמו סירבה לגלות.	ללחם שהכינו הייתה צורה ייחודית, והוא היה כשר לפסח.	בני משפחת בית גרמו היו יושבים בלשכתם ומכינים את הלחם המיוחד.	בבית המקדש הייתה משפחת כוהנים מיוחדת, משפחת בית גרמו. למשפחת בית גרמו היה שמור סוד הכנת לחם הפנים.
שמעו זאת חכמים והסכימו עם משפחת בית גרמו, ויותר לא דיברו על ליבם לחשוף את סודם. מאז ועד היום, סוד לחם הפנים אינו ידוע לנו עד היום.	שאלו חכמים את משפחת בית גרמו לסיבת עקשנותם, ענו להם משפחת בית גרמו, שהיא בחת הקודש שבית המקדש עומד להיחרב, ולא רצו שנענש לגויים סוד הכנת לחם הפנים, כדי שלא ישתמשו בו לעבודה זרה.	משפחות רבות ניסו את כוחן בשמירת לחם הפנים, אך כולן נכשלו. לחכמים לא הייתה ברירה אלא להחזיר את משפחת בית גרמו, השרי כתוב: "ונתת על שולחן לחם הפנים לפני תמיד!"		

מוזגים כוס של יין לבן, ומברכים: ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם בורא פרי הגפן.

שעורה

אוכלים עוגית שיבולת שועל כנגד השעורה:

כִּי הַשְּׁעוֹרָה אָבִיב

השעורה היא המין הראשון שגדל מתוך שבעת המינים, כבר באביב. בחג הפסח, בנוסף ל'קרבן הפסח' שקרב בי"ד ניסן, מקריבים גם את 'קרבן העומר'. הקרב בט"ז בניסן. קרבן העומר הינו כבש בן שנה ואיתו באה מנחה מיוחדת – מנחת העומר.

בתורה לא מפורשת ממה צריך להביא את מנחת עומר, אך כיוון שהעומר בא בזמן "האביב", ובתקופת האביב רק השעורים מצויים - "כי השעורה אביב", למדו חז"ל שיש להביא קרבן שעורים.

המנחה היחידה הנוספת שבא משעורים ולא מחיטים היא מנחת סוטה. שם הטעם ברור: "היא עשתה מעשה בהמה, תביא קרבן ממאכל בהמה".

אך במה חטא עם ישראל שהוא מתבקש להביא מנחה מן השעורים? כשעם ישראל יצא ממצרים הוא עדיין היה שקוע במ"ט שערי טומאה. בשלב הזה עם ישראל עדיין היה במדרגת בהמה.

תהליך הבירור והזדמכות של עם ישראל התחיל מן המדרגה הנמוכה ביותר:

"בשעה שיצאו ישראל ממצרים היו בהן בעלי מובזין משעבוד טיט ולבנים. אמרו לו מלאכי השרת: הרי השעה תן להם את התורה?! אמר להם הקב"ה עדיין לא בא זיוותן של בני משעבוד טיט ולבנים. אלא יתעדנו בני עד שלושה זודשים ואז"כ אתן להם התורה" (שיר השירים רבה, ב)

מוזגים כוס שנייה של יין לבן מהול בין אדום ושונים.

גפן

"מנין שאין אומרים שירה אלא על היין? שנאמר, 'ותאמר להם הגפן, הוודלתי את תירושי, המשובח אלהים ואנשים', אם אנשים משובח, אלהים במה משובח? מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין, בשעת הניסוך על המזבוח" (ברכות ל"ה:)

לוקחים מעט צימוקים כנגד הגפן ומברכים: ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם בורא פרי העץ

"גפן של זהב הייתה עומדת על פתחו של היכל, ומדלה על גבי כלונסות. כל מי שהוא מתנדה עליה, או גרזיר, או אשכול, מביא ותולה בה. אמר רבי אליעזר ברבי צדוק, מעשה היה, ונמנו עליה שלש מאות כהנים." (בידות ג', ז')

אחד הקישוטים היפים והמיוחדים במקדש היה עשוי זהב, וצורתו- צורת גפן. הגפן הייתה תלויה בפתחו של המקדש, מעל הכניסה להיכל.

הגפן נוצרה מתרומות עם ישראל. כל אדם שרצה לנדב זהב למקדש, היה צר צורה כאחד מחלקי הגפן: עלה, עינב או אפילו אשכול שלם. גפן הזהב שימשה ליופי, עד שהיה צורך בזהב ל'בדק הבית' במקדש. אז היו 'קוטפים' את הזהב הנדרש ומשתמשים בו.

הרמב"ם מפרש שהסיבה שצורת הקישוט הייתה דווקא 'גפן' היא כדי לסמל שעם ישראל יתברך כגפן. מלבד זאת נכסת ישראל נמשלה לגפן, אחד משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ-ישראל.

'מעשה ונמנו עליה שלוש מאות כהנים' - תיאור זה בא לספר בשבחו של העם שתרמו כל כך הרבה זהב, שכדי להיזהר היו צריכים כהנים רבים, עקב משקלה הרב. הגמרא אומרת שאין הכוונה שבפועל מינו 'שלוש-מאות הכהנים' למשימה, אלא שזו הגזמה שנועדה להמחיש את התרומות הרבות שהצטברו.

בתמונות רואים את פתח ההיכל עם גפן של זהב בחזית. מצאנו את תשעת ההבדלים בין שתי התמונות.

מוזגים כוס שלישית של יין לבן מהול בין אדום

תאנה

לוקחים תאנה בודקים אותה ואוכלים.

"וַיִּתְּפְרוּ עֵלֶּה תְּאֵנָה" ורק אחר כך-

"וַיִּשְׁמְעוּ אֶת קוֹל ה' אֱלֹהִים" (ילקוט שמעוני במדבר י"ג)

התאנה אינה מופיעה במקדש כפרי, אולם עצי התאנה אינם משמשים למערכות שעל מזבח העולה: המערכה הגדולה משמשת לקרבנות, המערכה הבינונית לקטורת, והמערכה השלישית לאש התמיד.

מרבית העצים כשרים למערכות העצים במקדש, אך עץ התאנה הוא המשובח ביותר, ולכן המערכה השנייה הייתה עשויה תמיד מעצי תאנה.

מִצְוַת אֶת שְׁבַעַת הַפִּינִים מְסַתְּרִים בְּתוֹךְ הַמְּשֻׁפְּטִים שֶׁלִּפְנֵיכֶם!

לדוגמא:

סִבְתָּא נְהַנְתָּה מֵאֵד מֵהַצָּגָה שְׁלַנּוּ לְכַבּוֹד שְׁבוּעוֹת

- Ⓢ במיחד בקטע שרות בקשה שבעז יתחתו אתה.
- Ⓢ באגף נוסף למדנו על הלכות חג השבועות
- Ⓢ השעור היה מאד מענין.
- Ⓢ במאכלי החלב גלינו ששבתא אוהבת מרה חלבי.
- Ⓢ "יחזי, טלגה, את הפנחים להשט את בית הכנסתי"
- Ⓢ הגיע הזמן ללכת "עצרי מונית ב'ב'קהו"

שותים את הכוס השלישית

רימון

לוקחים מעט גרגירי רימון.

לכהן הגדול שמונה בגדים ומתכנס בולט בהדרו מעיל התכלת: "ועשית את המעיל האפור כליל תכלת: ... פעמן וזהב ורמון פעמן וזהב ורמון על שולי המעיל סביב". כך היה מימי המשכן ועד סוף ימי בית המקדש השני. גם יוסף בן מתתיהו, כהן שחי בדור החורבן, התפעל מיזפיו של המעיל: "הכהן הגדול היה לובש כתונת עשויה תכלת ובשוליים למטה היו תפורים ותלויים גדילים, שלפי צבעם דומים היו לרמונים, ופעמונים של זהב. רמון קטן תלוי ויורד בין שני פעמונים ופעמון קטן בין שני רימונים.."

לאופן פריחת הרימון, מיקומו במעיל הכהן הגדול ולצורת הפעמון משמעות מיוחדת הרימון זכה לכינוי "מלך הפירות". אך דווקא כשהרימון בשיא פריחתו-הוא הפוך, כתר פונה כלפי מטה שמע על מלך שמסתובב עם הכתר הפוך? הרימון וכתרו ההפוך והפעמון הידוע בצורתו המיוחדת מרמזים לנו על המציאות בבית מקדש.

מסביר הרש"ד הירש: "למקום קביעת הרימונים בשולי המעיל, כשפניהם כלפי מטה משמעות סמלית. לא למען השמים אלא למען הארץ יניבו הזרעים את פירות הקדושה האלוקית. עבודת ה' שבקיום המצוות, שכל נפש האדם תתקדש בה על ידי קבלת התורה מן המקדש, תזרע בארץ שיפעת זרע של זיית הקשורים בברית עם ה'."

המקדש מלמד אותנו שהברכה בעולם נמשכת מן השמים לארץ, ממש כמו שרואים ברימונים ובפעמונים המקדשים את שולי בגדי הכהן הגדול.

"כפלוז הרימון רקתך" (שיר השירים ו)
אמר ר' שמעון בן לקיש: "אל תיקרי רקתך
אלא ריקתך, שאפילו ריקתך שבר מליאין
מצות כרמון."

מזבח הזהב היה עשוי מעצי שיטים מצופה
בזהב, בעובי של דינר אחד, ולמרות שהיו
מקטירים עליו את הקטורת פעמיים ביום
הוא לא נשרף ולא נחרך. כך בודאי גם פושעי
ישראל המלאים מצוות כרימון לא נשרפים
ולא נפגעים מהאש (עירובין 77 יט.).

חידה: מה הקשר בין עץ הרימון לקורבן פסח?

(היעזרו בתמונה וברמביים קורבן פסח, ח', יא.)

זית

"זית רענן יפה פרי תואר קרא ה' שמך"

כשם שהשבון מאיר - כך בית המקדש מאיר לכל העולם.

(שבנות רבה, לו)

לוקחים זית

לזית חשיבות מרובה בבית המקדש. מן הזית מפיקים 'שמן זית זך כתית למאור' בתהליך ארוך. תחילתו במסיקה, המשכו בבית הבוד וסופו ככד שמן בלשכת השמנים במקדש. את הזיתים למקדש בוחרים בקפידה. אלו הזיתים המשובחים ביותר הנמצאים בצמרות העצים, שהם גם הבשלים ביותר המכילים יותר שמן.

לשמן הזית דרגות איכות לפיהן משתמשים בו במקדש- בשמן הטוב ביותר המכונה גם 'הראשון שבראשון', משתמשים כדי להאיר את המנורה. בשמן בדרגה שלאחריו, 'השני שבראשון' משתמשים למנחות - הבלולות בשמן זית בשמן באיכות פחותה מכך, אין א משתמשים בבית המקדש כלל, שהרי בית המקדש ראוי לטוב ביותר.

שימו לב: דווקא שהשמן למאור משובח יותר מן השמן למאכל, זאת כיוון ש"זֶסֶה עַל מְבוּזִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל" (מנחות פ"ו:). שהרי את קרבן המנחה לרוב מן העני, שאין ידו מספקת לרכוש שמן יקר מדי.

מוזגים כוס רביעית של יין אדום ושותים

דבש- תמר

מה תמר זה, אין לו אלא לב אזור – אף ישראל אין להם
אלא לב אזור לאביהם שבשמים" (סוכה מ"ה:)

דבש הינו דבש תמרים, לכן לוקחים תמר ואומרים,

במקדש אסור להשתמש ב'דבש' גם כאשר הדבר מוסיף לקרבן או למנחה. כפי שנאמר בפרשת
פיטום הקטורת "אילו היה נותן בה קורטוב של דבש, אין אדם יכול לעמוד מפני
ריזוזה. ולמה אין מערבין בה דבש? מפני שהתורה אמרה: כי כל שאר וכל
דבש – לא תקטירו מפניו אישה לה..."

מהו הדבש שאסור לשימוש בבית המקדש? על פי רש"י כל מתיקת פרי קרויה 'דבש', ואילו לפי
פרשנים אחרים מדובר דווקא בדבש תמרים, זאת בהסתמך על הפסוק "ארץ זבת חלב ודבש",
שבו מיוחס הדבש לתמר משבעת המינים.

אך מדוע הדבש שנשתבח בשבעת המינים, אסור במקדש? הכלי יקר מבאר שלכל אדם יש תאוה
לכל חמדות העולם הזה המכונים **דבש**. וכמו שהדבש מתוק לחיך וריבוי מזיק, כך כל חמדות
העולם הזה הם הכרחיים וריבויים מזיק. העצה היא לקמץ ב'דבש', במיוחד בבית המקדש שבו
מנסים להדבק בשכינה..

חידות וחידורים

- איזה אדם משול לתמר ?
- איך קוראים לקטיף תמרים?
- הוא-מאכל מתוק שמוזכר בשבעת המינים
היא-נמצאת על גב הגמל

מברכים ברכת מעין שלוש, על היין, המזונות והפירות:

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם,

על חמשת מיני דגן	על היין	על פירות משבעת המינים
על המחיה ועל הכלכלה	על הגפן ועל פרי הגפן	על העץ ועל פרי העץ

ועל תנובת השדה ועל ארץ המדה טובה ורחבה שרצית והנחלת לאבותינו לאכול מפריה ולשבע מטובה. רחם (נא) יי אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך. ועל מזבחך. ועל היכלך. וגנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו. והעלנו לתוכה. ושמחנו בגבעה ונאכל מפריה ונשבע מטובה ונברכך עליה בקדושה וברכה.

כי אתה יי טוב ומטיב לכל ונודה לך על הארץ

על חמשת מיני דגן	על היין	על פירות משבעת המינים
ועל המחיה.	ועל פרי הגפן.	ועל הפרות.
	על של א"י	על של א"י
	ועל פרי גפנה.	ועל פרותיה.

ברוך אתה יי, על הארץ

על חמשת מיני דגן	על היין	על פירות משבעת המינים
ועל המחיה ועל הכלכלה.	ועל פרי הגפן.	ועל הפרות.
	על של א"י	על של א"י
	ועל פרי גפנה.	ועל פרותיה.

ולסיכום-

מה נשתנה סדר ליל ט"ו בשבט מסדר ליל פסח ?

- שבסדר ליל פסח אנו אוכלים מצות - הלילה הזה כולו פרות.
- שבסדר ליל פסח אנו שותים יין בכל צבע - הלילה הזה יין לבן ויין אדום.
- שביליל סדר פסח אנו מספרים ביציאת מצרים - הלילה הזה אנו מספרים בשבחם של פרות ארצנו.
- שביליל סדר פסח אנו עוסקים בגאולה שהייתה - הלילה הזה אנו עוסקים בגאולה העתידית.
- שבסיום ליל סדר פסח אנו אומרים 'לשנה הבאה בירושלים הבנויה' - בסיום הסדר הלילה אנו מתפללים שנזכה כבר השנה לראות את הגאולה.

יהי רצון שכשם שעשינו סדר

ט"ו בשבט זה

נזכה לעלות לבית המקדש בקרוב

בימינו

ולהעלות ביכורים,

לראות בגאולת הארץ, בגאולה

השלמה

ובבניין בית המקדש!

תשובות לשאלות- סדר ט"ו בשבט

תשובה לחידת רימון:

מעץ הרימון היו מכינים את השיפוד שעליו נצלה קורבן הפסח.

תשובות לחידות תאנה:

במיחד בקטע שרות בקשה שֶׁב־עֲזִיתַחֲתַן אֶתָּה. (זית)

בְּאֶגְרֵנוֹסָף לְמַדְנוּ עַל הַלְכוֹת חַג הַשְּׁבוּעוֹת. (גפן)

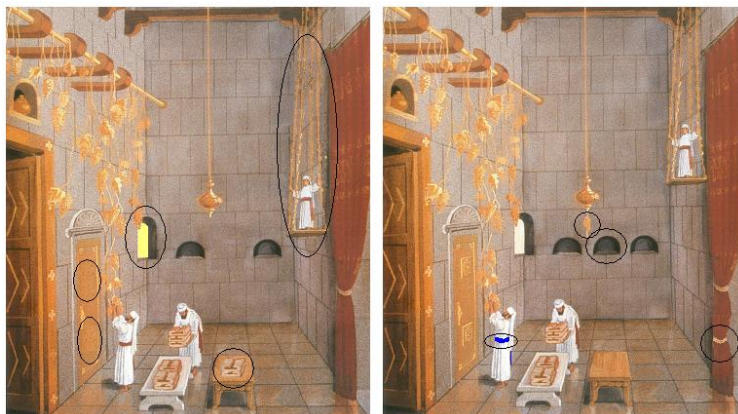
הַשְּׁעוּרָהיָה מֵאֵד מְעַנֵּן. (שעורה)

בְּמַאֲכְלֵי הַחֶלֶב גְּלִינוּ שֶׁסִּבְתָּא אוֹהֶבֶת מֶרֶק חֶלְבִי. (תמר)

"קִתִּי, טָלִיה, אֶת הַפְּרָחִים לְקִשֵּׁט אֶת בֵּית הַכְּנֶסֶת!" (חיטה)

הַגִּיעַ הַזְּמַן לְלַכֵּת: "עֲצְרֵי מוֹנִית בְּבִקְשָׁה!" (רימון)

תשובה לחידת גפן

תשובות לחידות דבש- תמר:

- איזה אדם משול לתמר ? ("צדיק כתמר יפּרַח" תהילים צ"ב)
- איך קוראים לקטיף תמרים? (גדיד)
- הוא-מאכל מתוק שמוזכר בשבעת המינים(דבש) היא-נמצאת על גב הגמל (דבשת)